

Мазяр О. «Методика текстуальних розривів» як метод вивчення процесуальних характеристик мислення. *Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності*: матеріали XXIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 травня 2023 року / за ред. В. О. Моляко. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. С. 67–69.

Мазяр О.В.,
доктор психологічних наук, доцент,
професор (б.в.з.) кафедри соціальної та
практичної психології
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

«МЕТОДИКА ТЕКСТУАЛЬНИХ РОЗРИВІВ» ЯК МЕТОД ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МИСЛЕННЯ

Розроблена «Методика текстуальних розривів» інтегрує основні питання дослідження процесуальних характеристик мислення. Суть методики полягає у тому, що досліджуваному пропонується текст оповідання з тридцяти речень, в якому пропущеними є всі парні речення. Задача досліджуваного – запропонувати власні текстуальні вставки, які забезпечать його смислове наповнення.

Очевидна перевага запропонованої методики полягає у здатності вивчати мислення у чітко окресленій дослідницькій ситуації, яка, з одного боку, передбачає правильну відповідь (створення осмисленого оповідання), але, з іншого боку, така відповідь може бути варіативна (така, що відрізняється від авторського зразка). Суттєвим недоліком методики стає та обставина, оповідання, які можуть пропонуватися в якості стимульного матеріалу, не можна вважати ідентичними за складністю. В одних текстах непарні речення можуть сильніше натякати на «правильну» відповідь (авторський замисел), в інших – менше. Тому природно постає питання нерівномірності смислового навантаження як усього оповідання, так і кожної частини тексту. Наголосимо на тому, що діагностична методика не може пропонуватися як така, що фіксує абсолютні показники мислительної діяльності. Вона дозволяє вивчати процесуальні характеристики мислення, деякі його динамічні закономірності.

З-поміж значною кількості показників, «Методика текстуальних розривів» дозволяє виокремлювати основні теми оповідання, фіксувати загальну кількість концептуальних думок (речень), загальну смислову сформованість тексту, часову та смислову динаміку, ступінь смислового збігу та оригінальності у порівнянні з авторським текстом.

У дослідженні взяла участь 61 особа юнацького віку. Шляхом узагальнення смислового навантаження текстів вдалося виділити щонайменше 9 загальних тем оповідань (64%), які можна вважати однозначними; решта текстів у смисловому аспекті виявились багатозначними (наявність двох і більше основних тем) (36%). Зауважимо, що при цьому ступінь смислової сформованості текстів є різним. Сформований смисл було зафіксовано у 61% текстів, частково сформований смисл – у 12% текстів, несформований смисл – у 27% текстів. На тлі таких результатів тематична однозначність та багатозначність не мають статистично значущого зв'язку зі ступенем сформованості смислу: кореляційний зв'язок (r_{xy}) перебуває на рівні 0,06 та 0,08, відповідно. Приблизно такий самий низький рівень статистичного зв'язку простежується у зіставленні тематики оповідання та кількості концептуальних речень (0,09), смислової сформованості оповідання (-0,05), смислової динаміки (кількості слів у реченнях) (0,07), часової динаміки (кількості секунд на формулювання речень) (-0,08), смислової відмінності від авторського тексту (-0,1) та смисловим збігом з авторським текстом (0,14). Можемо зробити висновок, що, вочевидь, варіативність вирішення поставленої задачі не має достатньо виразних формальних і змістовних закономірностей свого вияву. Тобто одна й та сама мислительна задача може успішно вирішуватися різними способами (тематика текстів) і бути незалежною від задіяних ресурсів (витраченого часу, кількості використаних слів, смислової оригінальності).